

Pap Péter

Végrehajtási költségek az 1920-as és 1930-as évek Tolna vármegyei bírósági gyakorlatában

Absztrakt

A bírósági végrehajtás során a főkövetelés mellett az eljárással felmerült költségeket is be kellett hajtani. Ezeknek a köre a 20. századra sokféle költséget foglalt magában: a végrehajtást kérő költségei, az elrendelő és a fogatosító bíróság költségei, valamint a bírósági végrehajtók költségei mind idetartoztak. Tanulmányomban azt a kérdéskört vizsgálom, hogy az országos gyakorlat tükrében hogyan alakult a joggyakorlat három Tolna vármegyei járásbíróság tevékenysége során, és azt, hogy erre a gyakorlatra milyen hatással volt a Szekszárdi Királyi Törvényszék mint másodfokú bíróság. Elemzem azt is, hogy a végrehajtók kialakítottak-e olyan gyakorlatot, amely azt célozta, hogy a jogszabály alapján járó bevételeiket növeljék, adott esetben akár azon az áron is, hogy egyes költségfelszámításaik jogszabályba ütköztek.

A joggyakorlat minél pontosabb feltárása érdekében olyan archív jogeseteket dolgoztam fel, amelyekben a bíróság költségmegállapítását valamelyik fél jogorvoslattal támadta meg, így az másodfokon felülbírálatra került.

Court Enforcement and Bailiff Costs in the Court Practice of Tolna County in the 1920s and 1930s

Abstract

The subject of the study revolves around the costs to be paid in court enforcement proceedings. In addition to the main claim, the costs of the procedure had to be recovered in the course of the judicial enforcement. By the 20th century, these included a wide range of costs: the costs of the applicant for enforcement, the costs of the issuing and executing courts and the costs of the bailiffs. This essay focuses on the practice regarding the costs to be paid to the bailiffs and executing courts, and to what extent is it similar or different from the national practice in the judgments of the court of first instance and the Royal Court of Szekszárd, which was the court

of appeal in Tolna County. I will also examine whether the bailiffs have developed a practice aimed at increasing their statutory income, even at the cost of the fact that some of their cost calculations were unlawful.

To analyse this, I researched archival sources and evaluated the orders in individual cases in the light of national practice.

1. Bevezetés és rövid történeti előzmények

A végrehajtási eljárás során a főkövetelés mellett egyéb költségeket is be kell hajtani, ezeknek széles köre alakult ki a 20. század első felére. Kutatásom a bírósági végrehajtásban felmerült költségek kérdését dolgozza fel helytörténeti források elemzésével. Tolna vármegyében az egyes járásbíróságok gyakorlatát vizsgáltam a költségek megállapítása és viselése kapcsán felmerült jogorvoslatokon keresztül. A korabeli szakirodalom és bírósági gyakorlat segítségével összehasonlítottam a helyi gyakorlatot az országgal. Tanulmányomban a Bonyhádi, a Dombóvári és a Tamási Királyi Járásbíróság előtt lefolytatott végrehajtási ügyeket vizsgálom abból a szempontból, hogy milyen gyakorlat figyelhető meg a végrehajtót megillető költségeket illetően, és hogy ez mennyiben mutat hasonlóságot vagy éppen eltérést az országos gyakorlattól az elsőfokú bíróság, illetve a másodfokon eljáró Szekszárdi Királyi Törvényszék végzéseiben.

A bírósági végrehajtói intézmény szervezetrendszerét a bírósági végrehajtókról szóló 1871. évi LI. törvénycikk teremtette meg. A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában hozott 1868. évi LIV. törvénycikk még magában foglalta a polgári per mellett a végrehajtási szabályokat is a nyolcadik cím alatt mintegy százharminc paragrafus terjedelemben.

Mivel a törvénykezési rendtartás hatálybalépésekor még nem léteztek területileg illetékes bírósági végrehajtók, a végrehajtás elrendelésekor az azt elrendelő bíró gondoskodott a végrehajtást foganatosító személyéről. Ez a személy volt a bírói kiküldött, akinek a végrehajtási eljárást le kellett folytatnia.¹ Ilyen feladatot általában a törvényszéki személyzet tagjai láttak el a törvényszék illetékességi területén. Községekben ez a munkakör a bíróra vagy a jegyzőkönyv vezetőjére hárult, illetve hasonló megoldással éltek a szolgabírói járásokban is, csak ott a jegyzőkönyvvezető helyett az esküdtet ruházta fel a törvény ezzel a jogkörrel.

¹ 1868. évi LIV. törvénycikk 350–352. §.

2. A végrehajtók szerepe a bírósági végrehajtásban

A végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. törvénycikk (Vht.) által szabályozott eljárás sok tekintetben mutat hasonlóságot a mai végrehajtási eljárással. A 19. század második felében is két szakaszra oszlott a végrehajtás: az elrendelésre és a fogatósításra. Az elrendelő bíróság határozott magáról a végrehajtási kérelemről, hogy egyáltalán megindítható-e az adott feltételekkel az eljárás. Az elrendelő bíróság főszabály szerint egybeesett a végrehajtandó határozatot hozó bírósággal. Már ebben a szakaszban felmerültek költségek: egyrészt a végrehajtató (végrehajtást kérő) oldalán a kezdeményezéssel, másrészt a bíróság oldalán az elrendeléssel. Ezt követően a végrehajtást szenvedő (adós) vagyonának fekvése szerinti járásbíróshoz került az ügy, ez lett a fogatósító bíróság. A Vht. értelmében lehetett folyamatban egyszerre több fogatósító bíróság előtt ugyanarra a követelésre végrehajtási eljárás, ha a végrehajtást szenvedőnek több járásbíróshoz illetékeségi területén volt vagyona, ebben az esetben a végrehajtató felelőssége volt, hogy a párhuzamos eljárások során ne kerüljön behajtásra nagyobb összeg, mint maga a követelés, ha pedig mégis „túlfoglaltak”, akkor a végrehajtást szenvedő kérelmére a bíróság a végrehajtatót marasztalta a költségek viselésében.²

A fogatósító bíróság az érkezett ügyeket kiosztotta a területén szolgálatot teljesítő bírósági végrehajtók között, de szükség esetén a bíróság alkalmazásában lévő személyt is kiküldhetett a végrehajtási cselekmények fogatósítására, ha az intézkedés nem tűrt halasztást.³ A fogatósító bíróság területén fekvő ingatlanok tekintetében a járásbíróshoz belül működő telekkönyvi hatóság járt el a foglalásnál és az árverésnél, tehát a végrehajtók tevékenysége ezeken kívülre szorult. Az eljárás a bíróság előtt összpontosult: a végrehajtó a megtett cselekményekről jelentést nyújtott be, amelyben szerepelt, hogy az adott ügyben mikor és hol végzett valamilyen tevékenységet, történt-e sikeres ingófoglalás, milyen ingóságokat írt össze, talált-e más, ingatlannak nem minősülő vagyonelemet. Ezek alapján az információk alapján döntött a bíróság a következő lépésről: ha szükséges volt, további eljárás végett visszaadta az ügyet a végrehajtónak, akár azért, hogy tartson ingóárverést, vagy folytassa a vagyonkutatót. A lefoglalt vagy befolyt pénzek kiutalásáról szintén a bíróság rendelkezett, ha azokat bírósági letétbe kellett helyezni. Erre akkor került sor, hogyha a helyszíni eljárás alkalmával nem lehetett átadni a jogosultnak a pénzt. Ha egy vagyontárgy több követelés fejében lett lefoglalva,

² Vht. 44. §.

³ Vht. 19. § utolsó bekezdés.

majd elárverezték, de a befolyt összeg nem fedezte valamennyi követelés kielégítését, akkor sorrendi tárgyaláson felosztották az összeget az elsőbbséget élvező követeléssel kezdve. Ugyanígy jártak el, ha a lefoglalt vagyontárgyon harmadik személynek zálogjoga volt, és az igényét bejelentette.

Megállapítható, hogy a korabeli végrehajtási eljárás a bíróságon és nem a bírósági végrehajtón keresztül zajlott, ő csak az eljárás egy részében látott el feladatokat, tevékenysége nagyban függött a foganatosító bíróság döntéseitől, és a bíróság feljelentéstételi kötelezettsége terhelte.

3. Díjak és költségek

A végrehajtóknak járó díjak két csoportra oszlottak attól függően, hogy végrehajtási eljárásról vagy valamilyen határozat kézbesítéséhez fűződő feladatokról volt-e szó. Kézbesítés alatt a bírósági peres és nemperes ügyekben keletkezett iratok címzettnek való eljuttatásáról beszélünk. Ezt a végrehajtói intézményt megteremtő törvény még megosztva szabályozta: a bíróság székhelyén hivatalból a végrehajtón keresztül történt a kézbesítés, míg más helyekre csak a fél kérelmére történhetett, amennyiben a költségét megfizette, vagy akkor, ha nem volt költséghatékonyabb mód. Ugyanakkor ez a szabályozás elégtelennek bizonyult, mert pár évvel később a módosító törvény már akként rendelkezett, hogy teljes egészében az érdekelt fél kérelmétől függött ennek a kézbesítési módnak az alkalmazása, továbbá ennek költségeit véglegesen a kérelmezőre terhelte azáltal, hogy megtiltotta annak felszámítását az ellenérdekű féllel szemben.⁴ Ez a gyakorlat változatlanul fennmaradt a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (Pp.) hatálya alatt is.⁵ A kézbesítésre más díjazási szabályok vonatkoztak, ugyanakkor ezek nem képezik jelen tanulmány tárgyát, mert a vizsgált levéltári források végrehajtási eljárásban felmerült költségekkel kapcsolatosak, így a kézbesítési díjszabáshoz nem kapcsolódnak.

Végrehajtási eljárás esetén, akár kielégítési, akár biztosítási végrehajtásról beszélünk, az eljáró végrehajtó jogosult volt a jogszabályban megállapított díjazására. Ez három fő csoportból tevődött össze: eljárási díj, napidíj és utazási költség. Az eljárási díj tovább bomlott végrehajtási cselekmények foganatosításáért járó díjakra, nevezetesen, mint a foglалás, az összeírás, az árverés, a leltározás.⁶ A díj nagysága

⁴ A bírósági végrehajtókról szóló 1871. évi LI. tc. módosításáról szóló 1875. évi IX. törvénycikk 3. §.

⁵ Pp. 151. § „Az érdekelt fél kívánatára és költségére a kézbesítéssel bírósági végrehajtót kell megbízni”.

⁶ 1871. évi LI. törvénycikk 24. §.

a lefoglalt, összeírt vagyon becsértékétől függött. Ez lépcsőzetes kialakítású volt, meghatároztak egy tartományt ügyérték szerint, mi az a legkisebb érték, ami már, és mi a legnagyobb, ami még beletartozik. Ha egy ügy e két érték közé esett, fix összegű díj illette a végrehajtót. Tehát egy konkrét esetben, ha 100 pengő értékben írt össze ingóságokat a végrehajtó, akkor 1 pengő eljárási díj illette meg, ha az eljárás nem tartott tovább egy napnál. Ha a foglalást a következő napon folytatni kellett, akkor a megkezdett fél napért 50 fillér járt, a rendes eljárási díj fele.

Az 1890-es években némileg változott a szabályozás, és ezt a szabályozási logikát követték a későbbi díjrendeletek is.⁷ A háború alatt, illetve az azt követő időszakban, amelyet a korona nagymértékű értékvesztése jellemzett, megszapordtak az egymást követő rendeletek, amelyek a szabályozás rendszerét tekintve újítást nem igazán tartalmaztak – eltekintve a díjpótlék bevezetésétől –, pusztán a pénzromlást igyekeztek kompenzálni.⁸ Az 1925. évi VIII. törvénycikk 37. §-ának értelmében pedig az igazságügy-miniszter hatáskörébe került a végrehajtói díjak teljes körű megállapítása, akár törvénytől eltérően is, így gyakorlatilag jelentőségüket veszítették az 1871. évi LI. törvénycikk és módosításainak költségeket érintő rendelkezései.

Ezzel a változtatással egyrészt bővítették azoknak a cselekményeknek a körét, amelyek után eljárási díjat lehetett felszámolni, ilyen volt például az árverési vevő részére az ingatlan birtokának átadása, az árverezendő ingatlan átadása a kinevezett zárgondnoknak. A korábbiakkal együtt összesen 11-re nőtt az eljárási díjjal érintett cselekmények száma az 1920-as évekre. A díj számítási alapját sem kizárólag a becsérték képezte már, hanem a végrehajtandó követelés nagyságát is figyelembe kellett venni. A kettő közül pedig az alacsonyabbat kellett alkalmazni a számításnál.⁹ Változott a költségek számítása is, míg kezdetben, a jogintézmény

⁷ Vö. a bírósági végrehajtót az 1871: LI. törvénycikkben nem említett egyes cselekményekért megillető díjak szabályozása tárgyában kiadott 31.158/1891. IM rendelet és a bírósági végrehajtót megillető díjak szabályozása tárgyában kiadott 63.500/1926. IM rendelet.

⁸ Lásd a bírósági végrehajtók napidíj- és fuvardíjpótlékáról szóló 1.998/1916. ME rendelet; a bírósági végrehajtók eljárási díj-, napidíj- és fuvardíjpótlékáról szóló 2.633/1917. ME rendelet; a bírósági végrehajtók díjazására vonatkozó 31.158/1891. IM rendelet módosításáról szóló 40.000/1917. IM rendelet; a bírósági végrehajtók eljárási díj-, napidíj- és fuvardíjpótlékának újabb szabályozásáról szóló 1.762/1919. ME rendelet; a bírósági végrehajtók díjainak újabb felemeléséről szóló 6.614/1920. ME rendelet, a bírósági végrehajtót megillető díjak és díjpótlékok egységes szabályozásáról szóló 2.782/1922. ME rendelet; a bírósági végrehajtót megillető díjak és díjpótlékok egységes szabályozásáról szóló 2.782/1922. M. E. számú rendelet módosításáról szóló 9.580/1922. ME rendelet; a bírósági végrehajtót megillető díjak és díjpótlékok újabb szabályozásáról szóló 7.780/1923. ME rendelet.

⁹ 63.500/1926. IM rendelet 2. §.

bevezetésekor 300 forint becsérték után járt 1 forint, 300 és 1000 forint között 2 forint, 1000 forint felett pedig 3 forint eljárási díj,¹⁰ addig a húszas években 100 pengő értékig járt 1 pengő, majd minden megkezdett 20 pengő 10 fillérrel emelte az eljárás díját egészen 600 pengőig. 600 pengő felett minden 50 megkezdett pengőért járt 10 fillér növekmény 2000 pengőig, afölött 100 pengő volt ez a küszöb. Ugyanakkor 60 pengőnél magasabb eljárási díj nem járhatott.¹¹ Azt az esetet is rendezte a szabályozás, amikor az eljárás sikertelenül zárult, vagyis a végrehajtó megjelent a helyszínen, de rajta kívül álló okok miatt nem tudott cselekményeket fogatosítani. Ilyenkor a végrehajtási összeg képezte a számítási alapot, és a harmada járt annak a díjnak, ami sikeres eljárás esetén illette volna a végrehajtót.¹²

Ezenfelül a székhelyen kívül fogatosított cselekményekért járt a végrehajtónak napidíj, tehát ez egy eshetőleges költség volt. Akkor minősült székhelyen kívülinek egy cselekmény, ha a fogatosításra a végrehajtó székhelyéül szolgáló város belső határától legalább kettő kilométer távolságra esett. Kezdetben egyenesen 2 forint volt a napidíj, de ezzel a szabályozási koncepcióval szakítottak a világháború után, a végrehajtók a napidíj számításánál a bírósági díjokkal estek egy kategóriába, az ő díjszabásukat kellett alkalmazniuk.¹³ Ez azt is jelentette, hogy több község területén lefolytatott különböző eljárásokért, ha azok ugyanazon a napon történtek, akkor a napidíj egyenlően terhelte a végrehajtást szenvedőket.¹⁴

Az utazási költségeket decentralizáltan kezelte a jogalkotó, remélve, hogy a helyi viszonyoknak sokkal inkább megfelelő szabályozás alakítható ki. A törvényszék elnökének volt a feladata,¹⁵ hogy elkészítsen egy olyan díjszabályzatot az utazási költségekről, amely pontosan tartalmazta, hogy a székhelytől milyen távolságra eső helyekre történő utazásért mekkora összeg számítható fel. Viszont az eljárásban részt vevő fél felajánlhatott szállítóeszközt, amit el kellett fogadni, ebben az esetben pedig nem járt útiköltség.¹⁶ Akárcsak a napidíj tekintetében, az utazási költségeket is meg kellett osztani azon végrehajtási ügyek között, amelyekben az adott napon

¹⁰ 1871. évi. LI. törvénycikk 24. § c) pont.

¹¹ A bírósági végrehajtót illető díjak szabályozásáról szóló 63.500/1926. IM számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában kiadott 39.300/1927. IM rendelet 1. §.

¹² 63.500/1926. IM rendelet 4. §.

¹³ 63.500/1926. IM rendelet 5. §.

¹⁴ Vincenti Gusztáv (szerk.): *Végrehajtási eljárás. Törvények, rendeletek, joggyakorlat.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1930. 81.

¹⁵ 1875. évi IX. törvénycikk 5. §.

¹⁶ 1875. évi IX. törvénycikk 4. § utolsó bekezdés.

a végrehajtó különböző községekben eljár.¹⁷ A fuvardíj szabályozása sikeresnek tekinthető, ugyanis az 1930-as években is ez a fajta decentralizált megoldás volt érvényben.¹⁸

Abból, hogy már 1878-ban az igazságügy-miniszter rendeletben hívta fel a végrehajtókat, hogy bizonyos postaköltségeket nem számíthatnak fel, mert az általuk feladott küldemények díjmentesek voltak,¹⁹ arra következtethetünk, hogy ebből a díjrendszerből hiányoztak elemek, és az ebből fakadó elégtelen bevételek arra sarkallták a végrehajtókat, hogy olyan mértékben éljenek vissza a helyzettel, hogy az jogalkotási szinten kapott választ. Feltehetően emiatt is született rendelet azokról a díjakról és költségekről, amelyeket a végrehajtókról szóló törvénycikkek nem szabályoztak. Itt taxatíván felsorolták és beárazták azokat a cselekményeket, amelyek nem estek sem az eljárási díj, sem a többi korábban említett kategóriába. Ennek az 1920-as években kialakult az összefoglaló neve: irodai munkálatokért járó díjak.²⁰ Ilyen volt az igénykereset beadására történő felhívás, az árverési hirdetmény kibocsátása, a készpénz és értékpapír bírói letétbe helyezése stb.

Levonható következtetésként az ismertetett szabályozásból, hogy a végrehajtói díjak és költségek rendszere szerteágazó szabályozást alkotott, amely az évek során jelentős változásokon ment keresztül. A legnagyobb változást 1891-ben hozta meg az igazságügy-miniszter, ekkor sok tevékenység kapott elismerést a költségek tekintetében, tehát a végrehajtónak ezentúl bevételt jelentett. Ezt követően a szabályozás nem új megoldások bevezetése felé mozdult, hanem a kialakított kereteket cizellálta minimális strukturális változtatások mellett. Ugyanakkor ezt a rendszert már a végrehajtási törvény első módosításakor kritikával illette a szakmai közönség, alapvető problémának tartották, hogy mivel az egyes cselekmények megtétele után járnak a díjak, a végrehajtó abban érdekelt, hogy minél több ilyen cselekményt végezzen, és nem az eljárás gyors és hatékony befejezésében. Már ekkor felmerült javaslatként, hogy állami alkalmazásban álló hivatalnokokká váljanak a szakma képviselői.²¹

¹⁷ Borsodi Miklós (szerk.): *A végrehajtási eljárás zsebkönyve*. Budapest, Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1915. 44.

¹⁸ A bírósági végrehajtót megillető díjak szabályozása tárgyában kiadott 17.100/1936. IM rendelet 15. §.

¹⁹ A bírósági végrehajtók díjfelszámításának ellenőrzése tárgyában kiadott 25.151/1878. IM rendelet.

²⁰ 63.500/1926. IM rendelet 8–9. §.

²¹ Márkus Dezső: A végrehajtási törvény reformja. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. XXXVI. kötet. Budapest, (k. n.), 1907. 110.

4. A költségek megállapítása és viselése

A végrehajtási költségeket főszabály szerint a marasztalt fél viselte (Vht. 27. §). Ennek oka az volt, hogy az önkéntes teljesítés elmaradása miatt méltánytalan lett volna, ha az így okozott költségeket nem fizette volna ki az adós.²² Az eljárás szakaszokra tagoltsága miatt az egyes szakaszok lezárásaként, amikor a kiküldött beszámolt a fogatosító bíróságnak a tevékenységéről, a bíróság rendelkezett az adott szakaszban felmerült költségek viseléséről. A gyakorlat viszont csak olyan költségeket ismert el, amelyek célravezetőek voltak a követelés behajtása tekintetében. Fontos a különbségtétel a célravezető és az eredménytelen cselekmény között, utóbbi ugyanis teljesen jogszerű cselekménynek számított, költségét az adós viselte.²³ Így például, ha a végrehajtató az eljárás megindulása után kifejezetten kérte, hogy valamely cselekményre ne kerüljön sor, akkor ennek az előkészületi költségeit nem terhelhette az adósra.²⁴ Ugyanez igaz volt a végrehajtóra is, ha ő tett felesleges cselekményeket, azoknak a költségét nem igényelhette egyik féltől sem, ilyen volt például, amikor kérelem hiányában tett közzé árverési hirdetményt, holott erre csak a végrehajtató kérelmének birtokában lett volna joga.²⁵ A végrehajtónak arra is ügyelnie kellett, hogy hivatalos utazásai során a kevésbé költséges eszközt vegye igénybe, és ne terhelje a szükségesnél jobban a feleket.²⁶

Minden cselekmény megtétele után három napon belül a kiküldött végrehajtó az iratokat beterjesztette a fogatosító bírósághoz, amely elvégezte a költségmegállapítást, és végzésben értesítette a feleket. Kivételes eseteket leszámítva a foglalási jegyzőkönyvet hivatalból felülbírálni nem lehetett, tehát az abban foglalt cselekmények külön bírósági aktus (jóváhagyás) nélkül váltak jogerőssé.²⁷ Ily módon egy adott cselekmény után csak akkor nem számolt a bíróság költséget, ha azt sikeresen megtámadták. Annak felülbírálata, hogy mely jogszerű cselekményekért mekkora költség illette a végrehajtót, azt követően is a bíróság hatásköre maradt, hogy az 1930. évi XXXIV. törvénycikk a költségek megállapítását a végrehajtók hatáskörébe utalta. Ez alapján már nem kellett három napon belül a bírósághoz benyújtani az iratokat, hogy az határozzon a költségekről, ezt megtette a végrehajtó.

²² Impling Konrád: *A végrehajtási törvény magyarázata*. Budapest, Franklin-Társulat, 1905. 74.

²³ Sárffy Andor: *A végrehajtási eljárás jogszabályainak magyarázata*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1938. 83.

²⁴ Impling (1905): i. m. 74.

²⁵ Borsodi Miklós (szerk.): *A végrehajtási eljárás zsebkönyve*. Budapest, Franklin-Társulat, 1931. 51.

²⁶ Borsodi (1915): i. m. 43.

²⁷ Impling (1905): i. m. 211.

Viszont amikor a végrehajtó visszaadta az eljárás anyagát a bíróságnak a következő cselekmény megtétele céljából, ez a felülvizsgálati jog is megnyílt.²⁸

A díjak és költségek előlegezését a végrehajtatónak kellett megtennie, különben a végrehajtó nem volt köteles eljárni, és elvégezni az ügyben teendő cselekményeket. Ez alól kivételt képeztek a nemzetközi végrehajtási eljárások és azok, ahol a végrehajtató szegényjogos volt, így az előleget az állam fizette.²⁹

5. A bírósági gyakorlat a vizsgált járásokban

Az eredménytelen eljárások gyakran vezettek ellentétbe a végrehajtó és a végrehajtató között. Legtöbbször a felek értelmezték eltérően a szabályozást, és ez okozta, hogy a végrehajtatónak járó költségeket valamelyik fél vitatta az eljárás során.

Ez az értelmezési különbség lehetett komoly jogi probléma, amelynek a megoldása akár mind az elsőfokú, mind a másodfokú bíróság szerint eltért, tehát közel sem volt egyértelmű a jogalkalmazás számára. Ugyanakkor a gyakorlat számos esetet produkált, amelyek megítélése egyszerű feladat volt a bíróságok számára. Erre jó példa az egyik leggyakrabban felmerült probléma a költségek megfizetése körében. A bíróságok ebben az időben is formanyomtatványokkal dolgoztak, és az egyik ilyen nyomtatvány, amelyben a költségeket is megállapította a bíróság, a következőképpen fogalmazott: „A bíróság *a)* a kiküldött részére ... korona *b)* a becsüs részére ... korona költséget, *c)* a végrehajtó képviselője részére pedig saját fele ellenében ... korona közbenjárási díjat állapít meg.” A *c)* ponton belül a „saját fele ellenében” fordulat volt az, amit eltérően értelmezett a bíróság és eltérően a felek.

A bonyhádi járásban többször előfordult, hogy a bíróság ezt a nyomtatványt egyszerűen kitöltötte, aminek következtében a végrehajtatók úgy értelmezték a végzést, hogy az ő képviselőjük díját saját maguknak kell fizetniük, ami értelemszerűen ütközik a Vht. 27. §-ában foglaltakkal.³⁰

Ezt a rendellenességet a határozatot hozó bíróság a kérdéses ügyekben úgy oldotta meg, hogy saját hatáskörben intézte el, mivel a felfolyamodásnak a végzést hozó bíróság is eleget tehetett.³¹ Az új végzésben a járásbíróság kitért arra, hogy a nyomtatvány hibás ugyan, viszont a Vht. 27. §-ából egyértelműen következik,

²⁸ Sárffy (1938): i. m. 239.

²⁹ Sárffy (1938): i. m. 70.

³⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2530/1929 és Pk. 2862/1929.

³¹ Pp. 555. §.

hogy a költségeket a végrehajtást szenvedő viseli. Viszont arra is volt példa, hogy az ilyen tartalmú felfolyamodást felterjesztette a másodfokú bírósághoz.³² A járásbíróság ott is kiemelte, hogy a támadott félmondat nem azt jelenti, hogy a végrehajthatónak kell viselnie a közbenjárási díjat, ez csak a rossz megfogalmazásból olvasható ki, ami megfelelő jogszabály-értelmezéssel feloldható, amely érveléssel végül a másodfok is egyetértett.

Ezzel szemben érdekes eltérést mutatott a Dombóvári Királyi Járásbíróság gyakorlata ebben a kérdésben. Ugyanazt a formanyomtatványt használták, de itt az volt megfigyelhető, hogy a félreérthető félmondatot egyszerűen áthúzták rajta.³³

A többi vizsgált esetben már nem volt ennyire azonos a tényállás, ugyanakkor hasonlítottak egymásra.

Egy, a Bonyhádi Királyi Járásbíróság előtt 1930-ban zajlott ügyben³⁴ egy ingóárverés maradt el, amelyet a bonyhádi járás területén kellett volna egy községben megtartani. A végrehajtó azonban nem tartotta meg az árverést, mert nem előlegezték meg az utazási költségeit. Erre megvolt a jogszabályi lehetősége. Viszont az árverés előkészületének költségeiről a foganatosító bíróságnak döntenie kellett. A tényállásból arra a következtetésre jutott a bíróság, hogy a sikertelen árveréssel felmerült költségeket a végrehajtató viselje. Ennek alapját az képezte, hogy a nem hivatalból foganatosítandó ügyekben előlegezés hiányában a kiküldött végrehajtó nem volt köteles eljárni, ezt pedig ugyanúgy fél kellett tüntetnie, amikor az ügy iratait visszaadta a bíróságnak. Mivel itt azt jelölte meg, hogy fuvar költség-előleg megfizetésének hiánya miatt nem tartotta meg az árverést, ezért indokoltá vált második árverés tartása, amire különben nem lett volna szükség. Az így okozott többletköltség a végrehajtást szenvedőre nem volt terhelhető, mivel megállapítható volt a végrehajtató mulasztása, így neki kellett viselnie a felmerült költségeket.

A végrehajtató felfolyamodással élt a végzés ellen, amelyben előadta, hogy ilyesfajta felhívás a kiküldött végrehajtó részéről nem érkezett, így annak a kérésnek nem is tudott eleget tenni, miszerint előlegezze meg az árverés helyszínére eljutáshoz szükséges fuvardíjat.

A másodfokon eljáró Szekszárdi Királyi Törvényszék megváltoztatta az első fokon eljáró bíróság végzését, és felmentette a végrehajtatót a korábban megállapított

³² Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3389/1929.

³³ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2058/1920 és Pk. 2118/1920.

³⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3211/1930.

költségek viselése alól. Indokolásában a törvényszék kifejtette, hogy a végrehajtás hivatalból volt foganatosítandó, tehát nem a végrehajtató mulasztott, lévén nem is volt kötelezettsége bármilyen fuvardíjról gondoskodni. A kiküldött végrehajtó pedig úgy nyilatkozott, hogy nem intézett olyan tartalmú felhívást a végrehajtató felé, amelyben a költségeinek előlegezését kérte volna.

A törvényszék egy, a tényállás megítélésében vétett hibát javított ezzel, mert a hivatalból foganatosítást az iratokból a járásbíróságnak is meg kellett volna tudnia állapítani, ugyanakkor ki is egészítette a tényállást a végrehajtó nyilatkozatával. A döntés ugyanakkor nem maradéktalanul felel meg a költségviselés szabályainak, mert csak mentesítette a végrehajtatót, ugyanakkor nem kötelezte a végrehajtást szenvedőt a költségek viselésére, pedig erről is rendelkeznie kellett volna, vagy az alsóbb bíróságot kellett volna utasítania új eljárásra, hogy az állapítsa meg, kinek kell viselnie a költségeket.

Ugyancsak a Bonyhádi Királyi Járásbíróság tárgyalta azt az ügyet, amelyben szintén sikertelenség miatt támadt ellentét a végrehajtó és a végrehajtató között.³⁵ Ebben az esetben az ingóárverést ugyan megtartották, de az árverezők hiányában eredménytelen maradt. A végrehajtató a bírósági kiküldöttnek, aki jelen esetben nem a végrehajtó, hanem a bírósági állomány tagja volt, költségeinek mérséklését kérte. Az indokok között előadta, hogy ő kifejezetten úgy rendelkezett, csak abban az esetben tartsanak árverést, ha gondoskodnak az árverezőkről is, ugyanis a helyszíniül szolgáló községben kevesen élnek, még kevesebb az érdeklődő, így szerinte már az árverés előtt biztosan lehetett tudni, hogy az sikertelen lesz. Ha pedig alappal lehetett számítani az árverés sikertelenségére, akkor az eljáró végrehajtó hibázott, és emiatt az okozott költségek megtérítésére kell kötelezni.

Az érvelés annyiban helyes, hogy a végrehajtó a mulasztásával okozott költségekre nem tarthatott igényt. Az, hogy nem a végrehajtó, hanem a bíróság alkalmazottja volt a helyszínen, még nem alapozza meg a kimenthetőséget, mert szabályosan intézkedhet a bíróság alkalmazottja is a végrehajtó helyett, munkájuk összehangolása az ő felelősségük. Ami ellenben felmentő ok, hogy egy árverés esetén biztosra tudni, hogy eleve sikertelen lesz, alig hihető, és ez a fajta megközelítés nagyon szubjektív döntésekre vezetne, ha ez alapján tűznének ki árverést, vagy épp halasztanák el azt. Ezen érvek alapján nem is volt sikeres a felfolyamodás, a megállapított költségeken nem változtattak.

³⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3315/1929.

A Dombóvári Királyi Járásbíróság 1920-ban egy, az előbbihez hasonló helyzetet idéző ügyet tárgyalt, amelyben egy kilakoltatásról volt szó.³⁶ Ebben az ügyben a végrehajtató az első határnapot önhibából elmulasztotta, nem jelent meg, ezért csak a második helyszíni kilakoltatás járt sikerrel. Emiatt a bíróság az első sikertelen helyszíni eljárás költségét és ezenfelül a végrehajtató képviselőjének közbenjárási díját is a végrehajtató terhére állapította meg, és csak a második eljárás költségeit róta fel a végrehajtást szenvedőnek.

A végrehajtató felfolyamodással élt a végzés ellen. Elmondása szerint, mivel az első eljárás az ő hibája miatt nem került foganatosításra, a végrehajtó költségeket nem is számolhatott volna fel, ellenben elismerte, hogy a képviselője költségeit magának kell fizetnie. Ebből kifolyólag a második eljárás volt így az első, amelyet ténylegesen foganatosítottak, és az itt felmerülő költségeknek már a végrehajtást szenvedőt kellett volna terhelniük.

Itt is az volt a kiindulópont, hogy eredménytelen eljárás költségeit ne számíthassák fel a végrehajtónak. Azt ugyanakkor nem kifogásolta, hogy a végrehajtást szenvedőnek kellene viselnie ezeket, mint aki általánosan köteles a költségeket megfizetni.

A Szekszárdi Királyi Törvényszék megváltoztatta a bíróság végzését. Az első, sikertelen árverés végrehajtót illető költségeit a végrehajtást szenvedőnek kellett megfizetnie a döntés szerint, míg a végrehajtató képviselőjének díját, ahogy azt el is ismerte, a végrehajtónak kellett viselnie.

Ugyanígy sikertelen volt az eredménytelenségre hivatkozás akkor, amikor a Tamási járás területén a bírósági végrehajtó kiutazott a helyszínre ingó kutatás és ingó foglalás miatt.³⁷ A helyszínen azonban kiderült, hogy a végrehajtást szenvedő Bonyhádön lakik, ennél fogva az eljárást a Tamási Királyi Járásbíróság nem foganatosíthatta, azt át kellett tenni. Az áttétel mellett a felmerült költségekről azonban rendelkezni kellett, amit a végrehajtónak kellett megfizetnie.

A Dombóvári Királyi Járásbíróság rendelte el és foganatosította azt a végrehajtási ügyet 1920-ban, amelyben Szakcs község területén kellett ingó foglalást eszközölni.³⁸ A végrehajtató képviselője is részt vett ezen a cselekményen, ő szintén Dombóváról utazott a helyszínre, akárcsak a végrehajtó. Maga az ingóösszeírás

³⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. a. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2118/1920.

³⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 6. a. Tamási Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2359/1928.

³⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. a. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2457/1920.

megtörtént, azonban a végrehajtást szenvedő sérelmezte az eljárás – meglátása szerint – eltúlzott költségeit. Támadta a kiküldött végrehajtónak járó fuvardíjat, mert a gyaloglási díj eltúlzott mértékű volt, állítása szerint a tanúknak járó díjat sem lehetett volna felszámolni, mert a tanúknak ténylegesen nem fizették ki a díját. Az is a kifogás tárgyát képezte, hogy a végrehajtató képviselője kocsival tette meg a teljes utat, mert az ő értelmezése szerint a költségkímélőbb megoldást kellett volna választania, vagyis ameddig lehetett, vonaton kellett volna utaznia, és csak utána lovaskocsival. Erre mód is volt, egy közeli településig Dombóvárról el lehetett jutni vonattal, és onnan 6 km-re volt Szakcs.

A végrehajtó az észrevételeiben rámutatott, hogy nem gyaloglási díjat számolt fel, hanem határfuvar-díjat, amely a szakcsi községhezától a helyszínig történő eljutás díja volt, valamint utalt arra is, hogy a tanúk díjait szabályszerűen kifizették.

A végrehajtató kérelmében a járásbíróság végzésének helybenhagyását kérte.

A másodfokú bíróság részben megváltoztatta a végzést: a végrehajtó díjait mérsékelte, a végrehajtató díjait helybenhagyta. A végrehajtató oldalán a megjelent tanú kifizetését bizonyítottanak találta a bíróság, tehát a költség felszámításának helye volt, így annak viselésében a végrehajtást szenvedőt marasztalták. Jogszerű és a helyi fuvardíjszabásnak megfelelő volt az utazási költség mértéke is. A Szekszárdi Királyi Törvényszék kifejtette, hogy nem volt kötelező a végrehajtató képviselőjének a vonatközlekedést használnia, mivel közvetlenül nem lehetett eljutni Szakcsra vonattal. Akkor kellett volna így eljárni, ha a végrehajtást szenvedő gondoskodik fuvarról, azonban ilyen nem történt.

A végrehajtó díját azért csökkentette, mert az tényleg nem felelt meg a helyi rendelkezéseknek. Mivel alig több mint 2 km-t tett meg a község központjától, a törvényszék nem találta megalapozottnak a felszámított összeget, ezért mérsékelte azt, így végül kevesebb díj járt a végrehajtónak.

A Dombóvári Királyi Járásbíróság tárgyalta azt az ügyet, amelyben férj és feleség volt a két fél, a feleség indított végrehajtást a férje ellen.³⁹ A végrehajtó helyszíni ingófoglalást hajtott végre az egyik Dombóvárhoz tartozó kistelepeülésen. A foglalás eredményeképp összeírtak egy dunyhát, egy párnát, egy rétesnyújtó abroszt és egy ágyterítőt. Mindehhez a végrehajtó becsüs közreműködését vette igénybe, aki a faluőr volt az adott településen, ennek díját természetesen felszámította a végrehajtó.

³⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. a. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2357/1920.

A bíróság végzésében mellőzte a becsüs költségeinek megítélését, mivel álláspontja szerint annak alkalmazása indokolatlan volt. Nem látta okát, hogy a faluőrnek tanúdíjat ítéljen meg, mert a végrehajtást szenvedő a helyszínen volt, az eljárásban részt vett, ezért nem volt szükség tanú alkalmazására sem.

A végrehajtó nyújtott be felfolyamodást a végzés ellen. Meglátása szerint bár-mikor jogosan vehet igénybe becsüst, mert a foglalás bizonytalansága miatt nem tudható előre, hogy ténylegesen szükség lesz-e rá. Ezenfelül a községi őr más funkciót is betöltött az eljárásban: ő vezette oda a végrehajtót, ahol a végrehajtást szenvedő lakott, illetve segített az ingóságok elszállításában, mert ingóságok kiadására szolt a végrehajtás. Azt is érvként hozta fel, hogy a saját biztonsága érdekében is ajánlott volt, hogy valakit becsüsként vagy tanúként alkalmazzon.

A Szekszárdi Királyi Törvényszék nem osztotta a végrehajtó érveit, kifejtette, hogy a talált ingóságok egyike sem minősül olyan dolognak, amelynek az értékét csak speciális szaktudás birtokában lehet megbecsülni. Ennélfogva a becsüs alkalmazása indokolatlan volt, a végrehajtónak kellett volna az ingóságok becserértékét megállapítania. A tanúdíj felszámítására szintén nem volt lehetőség azon okoknál fogva, amelyeket a járásbíró-ság is kifejtett.

6. Összegzés

A jogeseteket áttekintve megállapítható, hogy általánosan érvényesült az a szabály, miszerint a végrehajtást szenvedő fizeti a végrehajtás költségeit. Így volt ez azokban az esetekben, amikor a végzés szövege-zése annak félreérthetősége miatt felfolyamodáshoz vezetett. Azonban a gyakorlat egységes volt abban, hogy helyes értelmezés mellett nincs szükség jogorvoslatra, mert a végrehajtást szenvedő viseli a költségeket anélkül is, hogy a másodfokú bíróság megváltoztatná az elsőfokú határozatot. Figyelemre méltó, hogy míg a Dombóvári Királyi Járásbíró-ságnál az ilyen félreértésekből eredő felfolyamodásokat azzal igyekeztek elkerülni, hogy a vitatható szövegrészt áthúzták a nyomtatványon, addig Bonyhádon ilyen eljárás nem terjedt el. Ott többször is éltek jogorvoslattal a végrehajtatók a költségmegállapítás ellen, aminek eredményeképpen külön kellett tisztázni, hogy az adóst terhelik ezek a költségek is. Ez több munkával és idővel járt, növelte az ügyterhet, tehát kevésbé volt hatékony, mint Dombóváron, ahol az ilyen jogviták megelőzésére törekedtek ahelyett, hogy utólag próbálták volna feloldani az ellentmondást.

Nagyon ritkán tettek kivételt a bíróságok az általános költségviselési szabály alól. A lakáskiürítés esetében fordult elő, hogy a járásbíró-ság több költséget is

a jogosult terhére rótt, azonban ezt a másodfokon eljáró törvényszék enyhítette, és a végrehajtói költségeket végül az adósnak kellett viselnie. Szintén mentesítette a fizetési kötelezettség alól a törvényszék a végrehajthatót, amikor önhibáján kívül nem előlegezett utazási költséget.

Ezekben az esetekben a foganatosító bíróság részéről megfigyelhető szigorúbb hozzáállás a végrehajtást kérők felé, ugyanakkor nem jelenthető ki, hogy következetesen az országos gyakorlatnál szigorúbb mércével kezelték volna a végrehajthatók jogait és kötelezettségeit.

Teljes mértékben az országos gyakorlatot követte a sikertelen végrehajtási cselekmények díjainak felszámítása. A legtöbb esetben ezt kifogásolták a felek, és sokszor nem is a végrehajtást szenvedő volt az, aki jogorvoslattal élt az ilyen végzések ellen, hanem a jogosult, akinek az érdekében folyt az eljárás. Az ilyen tartalmú felfolyamodások következetesen sikertelenek maradtak, a járásbíróságok is érvényesítették azt a gyakorlatot, hogy az eljárás eredményességétől nem függték a végrehajtó díjai: az eljárási díj, a napidíj, a fuvardíj egyike sem tartalmazott olyan elemet, amely alapján egy sikertelen eljárás miatt azok nem lettek volna felszámíthatók. Ez azt is mutatja, hogy a korabeli végrehajtás nem ösztönözte a végrehajtókat abban, hogy eljárásuk minél sikeresebb legyen, minél nagyobb részét hajtásuk be a követelésnek, mert nem volt olyan díjuk, amely kifejezetten az eredményesség arányában járt volna.

Ha pedig a végrehajtok nem voltak jogszabályban motiválva az eredményes behajtásra, akkor felmerül a kérdés, volt-e más módja annak, hogy egy ügyben az ügyérték alapján járó díjakon felül pluszbevételhez jussanak.

Erre egyértelműen kimutatható, visszaélésszerű gyakorlatot a vizsgált esetekben nem találtam. A legtöbb esetben a felek jogértelmezése az eredményességet támadta a díjfelszámításban mint feltételt, azonban ez téves értelmezés volt. Abban a két esetben, amikor valóban változtatott a bíróság a felszámított költségeken, egyszer a becsüs díján, egyszer pedig az utazási költségeken, ott elmondható, hogy ezek a költségek szorosan kapcsolódnak a konkrét tényálláshoz.

Mind a becsüs alkalmazása, mind az utazási költségek esetlegesek, valamilyen speciális többletkörülmény teszi őket indokolttá. Ez a többletkörülmény pedig legtöbbször ott helyben, a foganatosító bíróságtól messze, adott esetben csak a végrehajtó megítélése szerint merül fel, kvázi diszkrecionális döntési helyzetet teremtve. Ez nem jelenti azt, hogy az ilyen helyzetek rendszeresen felmerültek, de létező probléma volt, hogy nem valós végrehajtói költségeket számítottak fel, amit ha a felek nem támadtak meg, akkor a jogerőssé vált megállapító végzés alapján valakinek, többnyire az adósnak, viselnie kellett.

Ez rámutat arra a problémára, amikor a hatósági eljárásban éppen a hatóság közege válik gazdaságilag érdekeltté, és ezzel mintegy harmadik érdekeltként jelenik meg a felek mellett. Ebben az esetben, főleg, hogyha a költségeket mindkét félre rá lehet terhelni, jelentősen romolhat a hatékonyság, amelynek a felek látják kárát, közülük is a jogosultat éri nagyobb veszteség, mert célját tekintve az eljárás éppen az ő jogainak érvényre juttatásáról szól.

Felhasznált irodalom

- Borsodi Miklós (szerk.): *A végrehajtási eljárás zsebkönyve*. Budapest, Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1915.
- Borsodi Miklós (szerk.): *A végrehajtási eljárás zsebkönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931.
- Imling Konrád: *A végrehajtási törvény magyarázata*. Budapest, Franklin-Társulat, 1905.
- Márkus Dezső: *A végrehajtási törvény reformja*. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. XXXVI. kötet. Budapest, (k. n.), 1907. 97–134.
- Sárfy Andor: *A végrehajtási eljárás jogszabályainak magyarázata*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1938.
- Vincenti Gusztáv (szerk.): *Végrehajtási eljárás. Törvények, rendeletek, joggyakorlat*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1930.

Levéltári források

- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2530/1929.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2862/1929.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3315/1929.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3389/1929.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 2. a. Bonyhádi Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 3211/1930.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2058/1920.
- Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2118/1920.

Végrehajtási költségek az 1920-as és 1930-as évek Tolna vármegyei bírósági gyakorlatában

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2357/1920.

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 3. Dombóvári Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2457/1920.

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára VII. 6. a. Tamási Királyi Járásbíróság iratai, polgári perek. Pk. 2359/1928.